

GIẢI PHÁP QUẢN LÝ, BẢO TỒN QUẦN THỂ BÁCH XANH ĐÁ TẠI VƯỜN QUỐC GIA PHONG NHA - KÊ BÀNG

**TRƯƠNG THANH KHAI; NGUYỄN QUANG VĨNH; VÕ VĂN TRÍ;
TRẦN XUÂN MÙI; LÊ THUẬN KIẾN**

Ban quản lý Vườn Quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng

TS. TRẦN MINH ĐỨC

Trường Đại học Nông Lâm Huế

Vườn Quốc gia (VQG) Phong Nha - Kẻ Bàng nằm ở Trung Trung Bộ, trong vùng sinh thái Bắc Trường Sơn thuộc vùng sinh địa Indo-Malaysia, thuộc 200 vùng sinh thái quan trọng của thế giới (Global 200 Eco-region, WWF). Phong Nha - Kẻ Bàng là hình mẫu điển hình về đa dạng sinh học và sự giàu có về các yếu tố đặc hữu. Bách xanh đá (*Calocedrus rupestris* Aver.) là loài thực vật cổ và đặc hữu của Việt Nam ở khu vực núi đá vôi, chiếm ưu thế với sinh cảnh rừng độc đáo, hiện chỉ còn sót lại chủ yếu ở VQG Phong Nha - Kẻ Bàng. Vì vậy, công tác bảo tồn quần thể này cần được ưu tiên hàng đầu ở mức cao nhất trong chiến lược bảo tồn của Việt Nam. (Averyanov L.V. và cộng sự, 2004).

Để quản lý, bảo tồn quần thể loài Bách xanh đá một cách hiệu quả cần thiết phải đưa ra những giải pháp phù hợp, vừa có tính khoa học vừa thực tiễn. Các giải pháp quản lý, bảo tồn cần dựa trên những kết quả nghiên cứu và thực trạng của quần thể Bách xanh đá tại VQG Phong Nha - Kẻ Bàng.

1. Thực trạng quần thể Bách xanh đá tại VQG Phong Nha - Kẻ Bàng

Bách xanh đá là loài cây gỗ lớn, thường xanh, có bộ rễ phát triển rất mạnh, bám chặt vào các tầng đá và lan tỏa ra xung quanh; có nón đơn tính cùng gốc, nón đực và nón cái phân biệt rõ ràng. Bách xanh đá không có mùa

rụng lá rõ rệt, thời gian hình thành chồi và ra lá non kéo dài từ tháng 3 tháng 7; nón bắt đầu xuất hiện và chín từ tháng 4 đến tháng 11 (có thể kéo dài đến tháng 1 năm sau); hạt rụng vào khoảng tháng 11 đến tháng 12 và có thể kéo dài từ tháng 1 đến tháng 2 năm sau. Chu kỳ sai quả và khả năng ra hoa kết quả của Bách xanh đá là không đồng đều giữa các năm.

Tại VQG Phong Nha - Kẻ Bàng, Bách xanh đá phân bố tập trung chủ yếu ở khu vực núi đá vôi thuộc phân khu bảo vệ nghiêm ngặt, với độ cao từ 572m trở lên (tập trung nhiều nhất ở độ cao từ 600 - 800m). Diện tích phân bố tiềm năng Bách xanh đá khoảng 3.700ha, trong đó, khu cư trú có diện tích khoảng 2.000ha, với khoảng 592.000 cây trưởng thành.

Quần thể Bách xanh đá chiếm ưu thế ở tầng sinh thái cùng với các loài khác như Quế trên (*Cinnamomum aff. burmannii*), Vàng nghệ (*Garcinia gaudichaudii*), Thị lèn (*Diospyros sp*), Nu (*Diospyros sp*), Sao Việt Nam (*Hopea vietnamensis*), Máu chó lưu linh (*Knema erratica*), Mỏ (*Deutzianthus tonkinensis*), Lòng mang (*Pterospermum sp*), Nghiến (*Excentrodendron hsienmu*), Sồi sim (*Quecus glauca*), Trâm trắng (*Syzygium wightianum*)...). Ngoài ra, các loài Thông tre (*Podocarpus neriifolius*), Dẻ (*Quecus sp*), Cơm rượu đá (*Glycosmis mauritiana*)... là các loài thường mọc cùng, tạo nên tiểu hoàn cảnh rừng thích

hợp cho loài Bách xanh đá sinh sống.

Bách xanh đá chủ yếu tái sinh từ hạt, với mật độ khá cao nhưng không ổn định, phân bố cụm, rời rạc; trong đó, mật độ cây tái sinh ở đỉnh chiếm tỷ lệ cao hơn ở sườn, tuy nhiên, mật độ cây triển vọng thì ở sườn chiếm tỷ lệ cao hơn ở đỉnh.

Bách xanh đá nằm trong vùng ảnh hưởng của gió Lào khô nóng làm mất nước, tăng tính khô hạn cho các khu vực đá vôi nơi có Bách xanh đá phân bố và chịu ảnh hưởng lớn từ các cơn bão nhiệt đới hàng năm đổ bộ, gây gãy đổ cành, ngọn. Sâu đục thân làm rỗng ruột một số cá thể Bách xanh đá trưởng thành và nấm thân thư bào tử keo xuất hiện vào mùa mưa làm ảnh hưởng đến sinh trưởng và phát triển của loài.

2. Giải pháp quản lý, bảo tồn quần thể Bách xanh đá tại VQG Phong Nha - Kẻ Bàng

Để nâng cao hiệu quả trong công tác quản lý, bảo vệ rừng nói chung và bảo tồn quần thể loài Bách xanh đá nói riêng, thiết nghĩ, bên cạnh những giải pháp mà các cơ quan chức năng đang thực hiện, trong thời gian tới cần triển khai đồng bộ các nhóm giải pháp sau:

- Nhóm giải pháp về bảo vệ, ngăn ngừa hoạt động xâm hại đến quần thể

Tiến hành định vị, lập hồ sơ theo dõi, quản lý tất cả các quần thể Bách xanh đá. Trước mắt, triển khai định vị, đánh dấu, mô tả và lập hồ sơ theo dõi đối với những cây Bách xanh đá có đường kính thân cây từ 20 cm trở lên.

Tăng cường tuần tra bảo vệ rừng trong khu vực có phân bố loài Bách xanh đá bằng các hoạt động ngăn chặn, nghiêm cấm khai thác, vận chuyển, buôn bán, sử dụng Bách xanh đá và triển khai, thực hiện tốt phương án phòng cháy, chữa cháy rừng.

Cơ quan kiểm lâm cần tăng cường phối hợp chặt chẽ với UBND các xã Tân Trạch, Thượng Trạch và các đồn Biên phòng Cà Ròng, Cồn Roàng nhằm ngăn chặn triệt để việc khai thác, buôn bán, vận chuyển Bách

Loài Bách xanh đá tại VQG Phong Nha - Kẻ Bàng

Ảnh: **T.T.K**

xanh đá. Đối với các trạm kiểm lâm được giao quản lý, bảo vệ khu vực có loài Bách xanh đá phân bố (Thượng Trạch, Km 6, Trộ Mộng, Km 40, U Bò) cần tăng cường phối hợp, bố trí lực lượng chốt chặn tại các khu vực quan trọng.

Thường xuyên tổ chức các đợt tuyên truyền về bảo vệ rừng, bảo vệ loài Bách xanh đá trên địa bàn. Xây dựng các bảng nội quy bảo vệ rừng, bảo vệ loài Bách xanh đá, xây dựng các ấn phẩm truyền thông về loài Bách xanh đá.

Triển khai ký cam kết bảo vệ loài Bách xanh đá. Thiết lập mạng lưới cộng tác viên bảo tồn ở các thôn/bản khu vực có Bách xanh đá phân bố.

- Nhóm giải pháp lưu giữ, bảo tồn nguồn gen loài Bách xanh đá

Cần thiết lập hệ thống ô định vị để tiếp tục nghiên cứu, theo dõi các diễn thế của quần thể, tình hình sinh trưởng, phát triển, cấu trúc tuổi, tái sinh, vật hậu...

(Xem tiếp trang 99)

phương, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch đã quyết định công nhận Lễ hội Cầu ngư của người dân vùng biển thuộc các huyện Quảng Trạch, Bố Trạch, Quảng Ninh, Lệ Thủy, thị xã Ba Đồn và thành phố Đồng Hới, tỉnh Quảng Bình là Di sản văn hóa phi vật thể Quốc gia.

Di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Cầu ngư ở Quảng Bình là một phần không thể thiếu trong đời sống văn hóa, tín ngưỡng tâm linh của ngư dân Quảng Bình. Dù cuộc sống trong giai đoạn công nghiệp hóa, hiện đại hóa hiện nay có rất nhiều đổi thay nhưng văn hóa biển, kinh tế biển và Lễ hội Cầu ngư sẽ mãi song hành cùng với ngư dân trong tiến trình tạo dựng cuộc sống, xây dựng quê hương...

Để bảo tồn và phát huy hiệu quả giá trị các di sản văn hóa nói chung và Lễ hội Cầu ngư nói riêng, ông Trần Vũ Khiêm, Giám đốc Sở

Văn hóa - Thể thao tỉnh Quảng Bình cho biết: Đơn vị sẽ tăng cường công tác lãnh đạo, chỉ đạo, quản lý nhà nước; tiếp tục đẩy mạnh công tác tuyên truyền, quảng bá, giáo dục, nâng cao ý thức trách nhiệm của cộng đồng trong việc giữ gìn, bảo vệ và phát huy các giá trị của di sản. Hỗ trợ, tạo điều kiện cho việc trao truyền, biên soạn, quảng bá giá trị của di sản. Thực hiện tốt công tác sưu tầm, tìm kiếm, kiểm kê, lưu trữ bảo tồn các di sản. Cùng phối hợp với các đơn vị, địa phương đưa việc truyền dạy các giá trị văn hóa phi vật thể vào các trường học; tổ chức các lớp tập huấn, tạo điều kiện để các nghệ nhân truyền dạy cho thế hệ trẻ... Khi Nhà nước và nhân dân cùng chung tay góp sức thì các di sản văn hóa phi vật thể sẽ được bảo tồn và phát huy giá trị một cách bền vững và hiệu quả nhất ■

GIẢI PHÁP QUẢN LÝ, BẢO TỒN... (Tiếp theo trang 81)

Xây dựng các chương trình/dự án bảo tồn nguồn gen loài Bách xanh đá. Điều tra, xác lập các khu rừng giống Bách xanh đá, tuyển chọn cây mẹ để thu hái nguồn giống phục vụ công tác bảo tồn ngoại vi (bảo tồn ex-situ).

Nghiên cứu, xây dựng quy trình kỹ thuật nhân giống và kỹ thuật gây trồng loài Bách xanh đá bằng phương pháp hữu tính và vô tính trên các khu vực phân bố tiềm năng của loài. Trước mắt xây dựng mô hình trồng thử nghiệm bảo tồn ngoại vi (bảo tồn ex-situ) loài Bách xanh đá tại các xã Tân Trạch và Thượng Trạch.

Nghiên cứu, thử nghiệm các biện pháp khoanh nuôi xúc tiến tái sinh tự nhiên, trồng bổ sung đối với những khu vực quần thể Bách xanh đá già cỗi, rộng ruột, gãy đổ, có tỉ lệ cây chết cao, khó có khả năng tự phục hồi (bảo tồn in-situ).

- Nhóm giải pháp về quản lý, giám sát biến động quần thể

Sử dụng các phần mềm chuyên ngành

(Mapinfo, ArcGIS, QGIS,...) để quản lý cơ sở dữ liệu Bách xanh đá và ứng dụng WebGIS để quản lý Bách xanh đá trực tuyến. Xây dựng hệ thống theo dõi diễn biến loài Bách xanh đá bằng phần mềm CarryMap Observer, tích hợp và tương tác với các chức năng của thiết bị thông minh (máy tính bảng, điện thoại thông minh hệ điều hành Android, IOS, Windows). Bên cạnh đó, ứng dụng phần mềm theo dõi diễn biến rừng: (<http://canhbaomatrung.kiemlam.org.vn/>) và ứng dụng cảnh báo cháy rừng: (<https://earthdata.nasa.gov/earth-observation-data/near-real-time/firms>) để giám sát và quản lý quần thể Bách xanh đá.

Ngày nay, với biến đổi khí hậu, hiện tượng nóng lên của trái đất đã ảnh hưởng đến đa dạng sinh học toàn cầu. Thiết nghĩ, chúng ta cần cấp bách triển khai các giải pháp đồng bộ nhằm bảo tồn loài Bách xanh đá, góp phần bảo tồn và phát huy các giá trị của Di sản Thiên nhiên thế giới VQG Phong Nha - Kẻ Bàng ■